

გ ა ზ ე თ ი ს უ ა ს ი

თვილისში და გა- რეშე ადგილებში: მაგაზინით ერთის წლისა — 7 მან.	მაუზუნიანობა: — — — 6 მან.
ნახევარის წლისა — 4 —	— — — 3 — 50 კ.
სამის თვისა — 2 — 50 კ.	— — — 2 —
მართის თვისა — 1 —	— — — 75 კ.
სალე ერთის წლისა	— — — 15 კ.

„დროება“ გამოდის კვირაში ერთხელ, პარასკეობით.

დროება

ხელის-მოწერა მიიღება: *ქართული*

თვილისში — „დროების“ რედაქციის კანტორაში, მელიქიძის ქუჩის და კაპ. სტამბოში, ხანის ქუჩაზე, ამბუნიის სახლში.
 თვილისის გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: *Въ Тифлисѣ. Въ конторѣ редакціи грузинской газеты „ВРЕМЯ“.*
 ქუთაისში — ბ. ქალანდარაშვილთან (სასულიერო სასწავლებელში) და ლ. ლალუასთან მაგარინის ქუჩაზე ხოჯაშვილის სახლში.
 ქუთაისის ორი თვის განმავლობაში შეუძლია უკანვე მიიღოს თავის ხარჯით სტატია, რომელიც გამოგზავნილი იყო „დროებაში“ დასაბუქდათ, მაგრამ, რომლისავე მიზეზისა გამო, არ დაიბეჭდა.
 თუ აუცილებელი საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია შეამოკლებს, გამოგზავნილ სტატიასა და ისე დაბეჭდს, ვინაობა.

ს ა ვ რ ლ ი თ ი კ მ დ ა ს ა ლ ი ტ ე რ ა ტ უ რ მ გ ა ზ ე თ ი .

წ ა ლ ი შ ა დ ი მ ე ა ქ ე მ ს ა .

შ ი ნ ა რ ს ი

ს ა ქ ა რ თ ე ე ლ ო : ხელმწიფე იმპერატორის რესკრიპტი, — წერილი ამბები, — ჩვენს ლიტერატურაზე საუბარი სიღნაღში („დროების“ კორესპონდენცია), — ლოკატორის თავი. ივ. თარხნიშვილის ლექციები, — წიგნი რედაქტორთან. — რ უ ს ე თ ი : წერილი ამბები. — უ ც ხ ო კ ე ე ე ე ბ ი : — საფრანგეთი, — აესტრია და მენგრია, — ამერიკის შვერთბული შტატები. — ნ ა რ ე ვ ი .
 ბ რ ა ჭ ი ს ო ლ ლ ო გ უ ბ ი თ ვ ი ლ ი ს შ ი — შ . 3 — ი ს ა .

ს ა ქ ა რ თ ე ე ლ ო

ქ ა ე კ ა ს ი ი ს ნ ა მ ე ს ტ ნ ი კ ი ს მ თ ა ე ა რ ს ა მ მ ა რ თ ე ე ლ ო ს დ ა ქ ა ე კ ა ს ი ი ს ა ქ ე თ ა დ ა ი ქ ი თ ა მ ხ რ ი ს ყ ე ე ლ ა ს ა მ მ ა რ თ ე ე ლ ო დ ა ს ა ს ა მ ა რ თ ე ე ლ ო ს ა მ ო ქ ა ლ ა ქ ო ა დ გ ი ლ ე ბ ს ა დ ა პ ი რ ე ბ ს .

ღ ი დ მ ა მ თ ა ე რ ა მ ა მ ე ტ ნ ი კ მ ა 13 ო კ ტ ო მ ბ რ ის რ ე ს კ რ ი კ ტ ი თ ი ნ ე ბ ა შ ე მ დ ე ვ ი გ ა მ ო ც ხ ა დ ე ბ ა :

„ბარონ ალექსანდრ პავლოვიჩი!

წარსული სექტემბრის 28-ს შოთში ხელმწიფე იმპერატორისაგან შემდეგი რესკრიპტის მიღებას ევლისე მე:

„თქვენო იმპერატორების უმაღლესობა!

1862 წ. მე სასიკეთოდ დაინახე თქვენი მოხმობა უმაღლესი სახელმწიფო და სამხედრო მოქმედებისათვის და დაგასახელეთ ჩვენ ნაშესტრიათ ქაეკასიაში და ქაეკასიის ჯარის უფროსად. მას შემდეგ ყურადღების ღირსნი ცვლილებანი მოხდენ ამ შორეულ მხარეში, რომელიც მე თქვენ მზრუნველობას ჩავაბარე.
 თქვენი იმპერატორების უმაღლესობის სახელთან გაუწყვეტლათ შეკავშირებული იქნება ქაეკასიის ისტორიაში მოგონება რუსის ჯარის მოქმედებისა, რომელიც 1864 წ. და-

ს რ უ ლ დ ა ამ მ ხ რ ი ს დ ა ს ა ე ლ ე თ ი ნ ა წ ი ლ ი ს დ ა მ ო რ ჩ ი ლ ე ბ ი თ . ქ ი ე კ ა ს ი ი ს ო მ ი ს გ ა თ ა ე ე ბ ი ს შ ე მ დ ე ვ , ჩ ე ვ ნ უ ნ დ ა დ ა ვ ე ე მ შ ე მ ი დ ე ბ ი ნ ა დ ა მ ო რ ჩ ი ლ ე ბ უ ლ ი ხ ა ლ ხ ე ბ ი დ ა დ ა ვ ე ე მ ტ ი კ ე ბ ი ნ ა მ თ ი უ ლ ხ ა ლ ხ შ ი ჩ ე ვ ნ ი ზ ნ ე ო ბ ი თ ი უ ფ ლ ე ბ ა , რ ო მ ე ლ ი ც ა უ ც ი ლ ე ბ ლ ა დ ს ა ქ ი რ ო ა მ ხ რ ი ს მ ე ლ ო ბ ე ლ ო ბ ი ს ა თ ე ი ს . თ ქ ე ვ ნ ს ა მ ა რ თ ლ ი ა ნ ა თ დ ა ა თ ა ს ე თ ე ს გ ა რ ე მ ო ე ბ ა დ ა გ ა ნ ს ა კ უ თ ო რ ე ბ ი თ ი მ ზ რ უ ნ ე ლ ო ბ ა შ ე ს წ ი რ ე თ ი მ ა ს . ს ხ ე ა დ ა ს ხ ე ა ც ე ლ ი ლ ე ბ ე მ ა დ ა ზ ო მ ე ბ ა , რ ო მ ე ლ ი ც თ ქ ე ვ ნ გ ა ნ ი ზ რ ა ხ ე თ დ ა ა ლ ა ს რ უ ლ ე თ , მ თ ი უ ლ ს ს ა ზ ო გ ა დ ო ე ბ ე მ შ ი წ ე ს ი ე რ ე ბ ი ს დ ა მ კ ე ი დ რ ე ბ ა ს დ ა ე ბ მ ა რ ე ნ დ ა ი მ დ ო ა ნ ზ ე წ ი ნ წ ა ს წ ი ე ს ს ა მ ო ქ ა ლ ა ქ ო გ ა ხ ს ნ ა , რ ო მ ა ხ ლ ა შ ე ს ა მ ო ლ ო თ შ ე ი ქ ნ ა ბ ე ვ რ ა მ ა დ ვ ი ლ ე ბ შ ი ი ს ე თ ი ს ა ე ე დ ა წ ე ს ე ბ ა ე ბ ი ს შ ე მ ო ტ ა ნ ა , რ ო გ ო რ ი ც რ ო ს ს ი ხ ა ლ ხ შ ი ა .

„ახლა ქაეკასიის მხარე დაიარე და აქაური ჯარი დაეხედე და დიდს კმაყოფილებით დაერწმუნდი, რომ თქვენი იმპერატორებით უმაღლესობის დაუღალავა შრომამ და მზრუნველობამ მოიტანა ისეთი კეთილი ნაყოფი, რომელმანც ვამართლა ჩემი მუდამი თქვენდამი ნდობა. შევლავფერი, რაც ქაეკასიაში ენახე, მარწმუნებს მე, რომ ეს მხარე დამდგარა იმ სამოქალაქო და საზოგადოების წარმატების გზაზე, რომელზედაც დანარჩენი იმპერია დგას.“

ქაეკასიის არმიაში მე ენახე ყველაფერი, რაც კი მშვიდობიანობის დროს ჯარს მოეთხოვება. მარჯვე შეხედულობის სალდათები, კარგი სამხედრო გაწვრთნა, წესიერება და სიმარჯვე — მარწმუნებენ მე, რომ ქაეკასიის ჯარები თქვენი იმპერატორებით უმაღლესობის ხელმძღვანელობის ქვეშ მშვიდობიანობის დროსაც სცდილობენ სამხედრო განათლება მიიღონ და როდესაც საჭირო იქნება, საქმით უჩვენებენ, რომ ღირსნი არიან ძველი ქაეკასიის არმიის სახელისა.

მიზეზით დიდი ხანია აღარა სწერს, მაგრამ როგორც რუსული მწერალი მას არ უჭირავს უკანასკნელი ალაგი რუსულ ლიტერატურაში. უწინ ძალიან მოღაში იყო ესე გონებამახვილი (остроумный) მწერალი. მისი მოთხრობანი რომელშიაც აღწერს არისტოკრატიულ საზოგადოებას, ჯერეც კიდევ მიუბაძევლია. — მეტადრე არის შესანიშნავი მისი სასაცილო და სრულაზროვანი მოთხრობა „ტარანტასი“; — აი რას ამბობს ამ მწერალზე უპირველესი რუსის კრიტიკი ლობროლიუბოვი. —

„... ბრაჭი სოლოგუბი არის ერთი მწერალთაგანი, რომელსაც აქვს უეჭველი ნიჭიერება. პირველათ რომ გამოვიდა სალიტერატურო ასპარეზზე, ძალიან ბევრი დაპარაკი იყო იმაზედ... მისაც უფრო მიუღწევია, მე 40 წლის ლიტერატურას, იმას ესლობა როგორ აღტაცებაში მოიყვანა მაშინდელი პუბლიკა და კრიტიკა... სოლოგუბის სახელი მოაქვანდათ მოგოლის და ლერმონტოვის სახლებთან, მის მოთხრობებში ხელაღდენ უმაღლეს ხელოვნებას, ღრმა აზრებს, საკურველ ცოდნას კაცის გულისსა, საკურველ ჭკვიანურს და ცოცხალ ცოდნას ყოველის საზოგადოებისას, ალტაცებით, მჭევრ-მეტყველობას დაუკნობელ მახელო-გონიერებას და სხვას... პუბლიკა თანხმა იყო ამაზედ და მოუთმენლათ კიანხლობდა სოლოგუბის

„მიედიერა ახლა ქაეკასიიდან და თან გულში მიმაქვს სასიამოვნო მოგონება ყველაფრისა, რაც კი აქ ენახე.“

ჩემთვის ქვემარტით სასიამოვნოა, თქვენ იმპერატორებით უმაღლესობას განუცხადო ჩემი სულითადი მადლობა ცხრა წლის შრომისა და მზრუნველობისათვის, რომელიც მონდობილი მხარის კეთილათ განწყობას და ჯარის მდგომარეობის გაუმჯობესებას შესწირეთ თქვენ.“

ნამდვილზე საკუთარი ხელით მოწერილია: „მულწრფელად მოყვარე და მადლიერი თქვენი ძმა და მეგობარი — ალექსანდრე. შოთი 28 სექტემბერს, 1871 წ.“

„მის იმპერატორებით უდიდესობის მოწყალე სიტყვები, რომელშიაც ქაეკასიის სამოქალაქო და საზოგადოებრივის მხრით წარმატება გამოცხადებული, გამოიწვევენ ჩემში გულითად საჭიროებას, სასარგებლო სამსახურისთვის, ყველა ჩემ თანამშრომლებს დაუმაღლო.“

რეა წლის განმავლობაში იყავით თქვენ ყველაზე დაახლოებული ჩემი თანამეშვე იმ საქმეების აღსრულებაში, რომელნიც ხელმწიფის მადლობის ღირსნი შეიქნენ, და ამიტომ თქვენ პირველს, ბარონ ალექსანდრ პავლოვიჩს, გაქვთ უფლება ჩემი გულითადი მადლობა მიიღოთ. დიდის სიამოვნებით გიცხადებთ ახლა ამ მადლობას და ამასთანავე გთხოვთ ჩემი გულითადი მადლობა განუცხადოთ ყველა გუბერნიების და სამოქალაქო განწყობების უფროსებს.

„მამალობ იგრეთვე სამოქალაქო უწყების ყველა ჩინებს.“

ღაერჩები თქვენი კეთილის მსურველი და პატივის მცემელი მიხაილი.“

მუცხადებ რა მისი იმპერატორებით უმაღლესობის ბრძნებას მთავარ სამართვე-

ლოს ყველა დაწესებებს და სამოქალაქო უწყებების ყველა საგამგებო და სასამართლო ადგილებსა და პირებს, მე ბედნიერათ მიმაჩნია ჩემი თავი, რომ ამ შეგვსტოცის ძვირფასის გრძობის მეშუამდგომელათ შევიქნე.“

ხელ მოწერილია: მთავარ სამართველოს უფროსი, სენატორი, სტატს-სეკრეტარი, ბარონ ნიკოლაი, ძანცელოარის გამგებელი: ნ. პარიბილი.

ღ ი დ ი მ თ ა ე ა რ ი ქ ა ე კ ა ს ი ი ს ნ ა მ ე ს ტ ნ ი კ ი , თ ა ე ი ს შ ა ე გ უ ს ტ ო ე ნ ი ს ს ა ხ ლ ო ბ ი თ , ო კ ტ ო მ ბ რ ის 17 ს ა ლ ო მ ო ს ნ ს ა ა თ ზ ე , გ ა ბ რ ძ ა ნ ე ბ უ ლ ა შ ო თ ი დ ა მ დ ა 19-ს მ შ ე ი დ ო ბ ი თ მ ი ბ რ ძ ა ნ ე ბ უ ლ ა ლ ი ე ა დ ი ა შ ი . შ ი რ ი მ ი დ ა მ , რ ო გ ო რ ც ი ს მ ი ს , მ ა თ ი ი მ პ ე რ ა ტ ო რ ე ბ ი თ ი შ მ ა ლ ლ ე ს ო ბ ა ნ ი ო ტ ა ლ ი ა შ ი წ ა ბ ძ ა ნ დ ე ბ ი ა ნ .

* *

შუ. ბელიაევი აცხადებს გავსის „ქაეკასი“, რომ ყურძნის წამალი, რომელიც უფ. ზუბალოვმა მოიგონა თვილისში, ჩემ ენახში გზინჯე და ისე მოუხდა ვაზს, რომ წელს, სადაც კი ეს წამალი ვიხმარე, ყურძენი არ დაუნაცრავს. ხუთი ევერა წამალი ვიყიდე ერთ თუმნათ უფ. ზუბალოვისაგანაო, ამბობს ბელიაევი, და ამ წამლით კარგა ბევრი ყურძენი დაეიკვი ნაცრისაგანაო. შუ. ბელიაევი ყველა ევენახის პატრონებს ურჩევს, ვასინჯონ ეს საშუალება, რომელიც, იმის აზრით, ძალიან უხდება ვაზს.

ჩვენს ლიტერატურაზე საუბარი სიღნაღში.

(„დროების“ კორესპონდენცია).

ამას წინათ მე დავკარ ფეხი და ჩემი მუდამ საცხოვრებელი სოფლიდან წავედი სიღნაღში

ენება — აბა, სწორეთ ეთქვათ, ბევრნი არიან ჩვენში, რომელიც ფიქრობენ ქართულ თეატრზედ — ბრაჭსა სთხოვეს, რომ წაეკითხნათ თვისი „ალლავერდი“, რომელიც ეხლა კაეკასიაში დასწერა; გრაჭმა ჩვეულებრივ შეგნიერად წაეკითხა თვისი ლექსი და როცა გაათავა წაეკითხა, მაშინ ღ. მარისთავმა უთხრა რუსულ ენაზედ ლექსი რომელსაც დაარქვა „იანშიოლ“ და თვით ტექსტი აქ მოგვყავს რუსულათ და თარგმანიცა.

Аллаверди! пѣвецъ старинный!
 Опять вы съ нами, милый графъ!
 Вы любите нашъ край картинный,
 Нашъ старый бытъ, нашъ прежній нравъ!
 Опять вашъ стихъ насъ оживляя,
 Въ восторгъ кавказцевъ всѣхъ привелъ,
 И, по обычаю мы края,
 Вамъ отвѣчаемъ: яхши-Июль!

Когда-то въ времена были,
 Въ саду, въ тѣни чинаръ и лозъ!
 Сбирались сходки удаляя
 И кахетинское лилось!
 Тогда подь голось толумбаши,
 Свободный пиръ свободно шелъ;

ბრაჭი სოლოგუბი თვილისში

ამას წინათ მოვიდა თვილისში გრაჭი სოლოგუბი. მისი სახელი, მგონი, ბევრს ეცნობება. მანსვენებულის კნ. მორონცოვის დროს, როცა დაიფუძნა ქალაქში თეატრი, სოლოგუბი იყო თითქმის მისი დამფუძნებელი, და თავისის იუმორიულის ვოდველებით ბევრი ასიამოვნა ქალაქის პუბლიკას. ამას და გარდა, როცა განსვენებულ თ. ბიორგი მარისთავი შეუდგა ქართულის ტრუპის შედგენას, გრაჭი პირველთაგანი მისი აზრის დამცველი იყო, ე. ი. იმ აზრისა, რომ ქართული დრამატული ტრუპა საჭიროა საქართველოსთვის. ბრაჭი სოლოგუბი კიდევ ეხლაც ამ აზრისა არის. დიდი ხანი არ არის რაც გრაჭს შეეხედით პეტერბურგში, და პირველი იმის კითხვა ის იყო: ქართული ტრუპა როგორ არისა? ჩვენდა საწყენად ვუბასუხეთ, რომ, არამც თუ ტრუპა, არამედ მისი ხსოვნაც თითქმის დაიწყებულა! — ბრაჭი ძალიან შესწუხდა და სთქვა: „აღარ არის ბიორგი მარისთავი და აღარც ქართული თეატრი! სამწუხაროაო! — ჩვენ ჩვენი საქმე გავაკეთეთო და ახლა თქვენ იცითო! — ბრაჭი, სხვა და სხვა

რამდენიმე დღის ვადათ, რომ მენახა ჩემი მეგობარი და დროება გამეტარებინა იმათში, მკრამ სმაში და ღმინში კი არა, არამედ ფუქრით და მუსაიფათ ჩვენს მდგომარეობაზე... რასაც ეპატორბდი და ესურბდი, მადლობა ღმერთს, კიდევ აღმისრრლდა. მეგობრები ყველანი შან დახვდნენ და ავგისტრუს ექვსში გეკრდა აქ ერთი მეგობარი სახლში მუსაიფო ლილერატურაზე. აქ იყო ხუთი კაცა, სალამოს ცხრა საათზე ორი მღვდელი, ერთი აკადემიელი, ერთი უნივერსიტეტის სტუდენტი და ერთი პატივცემული ჩინოვნიკი შევიყარნეთ ამ უკანასკნელის სახლში და მოგვეყვით ლაპარაკს ქართულს ლიტერატურაზე.

ამ სალიტერატურო მუსაიფოში ჩემი ყურადღება, შემდეგ რამდენიმე ძველი ქართული ხელთნაწერი რეკულებს გადასინჯვისა, გააღვიძა და მად სმენისა გახსნა და სრულიად მიიპყრა უფ. მ—ის ჩვენს შთამომავლობაზე, ენაზე და განსაკუთრებით მხედრულს ანბანზე სჯამ.

ამ შემთხვევაში პირველი ჩვენი ბასი დაიწყო იმ რეკულებზე, რომელნიც უფ. მ—ს მრავალი უწყვიტა განჯინებში. ამ რეკულებში ურევია სხვათა შორის ღრამატიკა ბაიონი ებისკოპოსისა. ის არის დაწერილი თვით მისი ხელით და იმის სიკვილის შემდეგ იგი მიუღიოთ იმის მონათესავე, მადაროს ნაცვალთვებს, დაწერილია შავ ქაღალდზე, მაგრამ წმინდათ და გარკვევით. ამ ღრამატიკით ენის სწავლა, რასაკვირველია, არ შეიძლება, მაგრამ ახალ ღრამატიკის შედგენის დროს შეიძლება სარგებლობა. ამ რეკულზედვე არის მიკერებული სხვა ხელთ ნაწერი, რომელიც არის სხა ქართველთა უწინდელი წიგნებისა. თუმცა მე ის სრულიად ვერ წაგივითხე, მაგრამ როგორც უფ. მ. ამბობდა, აქ თურმე ისეთი წიგნების სახელები არიან მოხსენებულნი, რომელთა სახელები სხვა კატალოგებში არ მოიხსენებინან. რადგან ამისი პატრონი ამ გვარი აზრისა ამ წიგნთა სიაზე, ამისთვის როგორც ამბობდა, თვითონვე ის ემზადება მის დასაბეჭდავით.

ამათი ვაშინჯვოს შემდეგ ლაპარაკი როგორც ჩამოვარდა მართლობაზე და ამის გამო უფ. მ—მა გადასწვდა იმისთანა სწავლულებს, როგორნიც არიან მაგ. ზრასე, მოსე ხორენსკი, შოპენი, შტოლი, აეტარი კლასიკური მითებისა და სხვანი. ამ მწერლების თხზულებებით ის ამტკიცებდა, რომ მართლობის არის შეილი ძართაგენის სპასალარისა რომელიც ომობის დროს ვერ დაეთანხმა

სხვა ჯართა წინაპდროლებს, წინააღმდეგთაის მამას, მოვიდა საქართველოში თავისი მომხრეებით და დაახლდა. ის აქ განლა ხალხთა მმართველთა და ამის გამო მთელ ხალხსაც ეწოდა ქართველი, რომელნიც, მის აზრით, არიან ბერძენი პეტაზგიური შთამომავლობისა. ამას ამტკიცებს, იმის აზრით, ქართულ ენაში დარჩენილი ბერძენული სიტყვები და წოდებები. მისი აზრით არაგველი არიან არგონავტების შთამომავლობისა. ამას ამტკიცებს წოდება არაგველი ესე იგი არგონავტელი. ამ გასაკვირი აზრის შემდეგ იმან კიდევ მრავალი სხვები გამოსთქვა, მაგრამ ამებს მე დაეიდუმებ, რადგან ამების მთქმელი თვითონვე ამბობს წერას და საქვეყნოთ გამოცხადებას. ამ თავის აზრს ის ასეთ ნაირი აღტაცებით ამტკიცებდა, რომ მე მომეწონა მისი ამგვარი სიტყვები და სურვილი გამოკვლევისა და ცოდნისა ჩვენი ისტორიისა. ამისა გამო დიდ ხანს ვიშუაიფეთ ქართველების შთამომავლობაზე, მაგრამ ბოლოს ყველამ წარმოსთქვა თავის მწუხარება, რომ ქართველებმა არ ვიცით ჩვენი შთამომავლობა, მამაპაპის წინ, ცრუ-მორწმუნება, ჩვეულებები და არც ვცდილობთ ცოდნას; ამისთვის უცნო ქვეყნები გეწერენ და იკვლევენ ჩვენს მამაპაპის ცხოვრებას. 1864 წელს პეტერბურლიდამ თურმე მოვიდა ერთი სწავლული ფრანკუზი და სინჯავდა ძველებურს შერობებს. ეს კაცი თურმე მივიდა წმინდა ნინოს სობოროში და ძალიან მოეწონა, მაგრამ ვერას გზით ვერ შერთო, თუ ის ეისგან და როდის არის აშენებული, თუმცა რამდენიმე ნასწავლი ქართველებისთვის ეკითხა, და ამის გამო თურმე ძნელათ იცნო და ქართველებზე და მათ დაუდევარობაზე. ბოლოს იმისი სურვილი დაუკმაყოფილებია უფ. მ—ს.

ამ გვარის მუსაიფით ჩვენ გადავედით ახლანდელ ჩვენს ლიტერატურაზე. შესახებ ამისა ყველა ერთხმით ამტკიცებდა, რომ მისი მდგომარეობა არის სამწუხარო, რადგან ჯერ-ჯერობით ჩვენ არა გყავან რიგანნი მწერალნი და, ვინც არიან ისინიც ერთად ვერ თავსდებიან და ჩხუბობენ, როდესაც რომ ერთი ერთმანეთისთვის ხელი უნდა ჩაეკიდათ და ერთი მიზნისთვის საზოგადოთ ემსახურნათ, რომ ამ ღონის ძიებით რამე საუკეთესო გა-

*) პველა ზემო და ქვემო-მოყვანილი სიტყვები შეიძლება ყურადღების ღირსნი იყვნენ, როგორც რაზმდე დაუფრებელი მოსაზრება; ამ ყამად ჩვენ ვერ შეუდგებით იმის განხილვას—რამდენათ საფუძვლიანი და დამარწმუნებელი არიან ეს ღმობტეზები. რედ.

კეთებულ იყო ლიტერატურაში. თანამოყვარება ძალიან მეფობს ჩვენზე და ნებას არ გვაძლევს, რომ ერთი ერთმანეთს დაუახლოვდეთ და ეკეთოთ საქმე. არა, ჩვენ ყველა ცალ-ცალკე ვმოქმედებთ და ესურვობთ, რომ სახელი დაეიმსახუროთ და ყველამ გეკრ და გესურს მართა ჩვენ გვირგვინი ქებისა და უპირატობისა დაგვადგას. ამის გამო ჩვენი ენაც უფრო და უფრო ირყენება და მახინჯდება. მრავალი იმნაირთ ხმარობენ სიტყვებს, რომ სულ ქართულს არ ჰგან; ქართული ენის მაგიერათ გამოდის ძალიან წამხდარი, მახინჯი და გაუგონარი ენა.

თუმცა ჩვენი ქართული ენა ძალიან ნარნარი ენაა, სასიამოვნო სალაპარაკოთ, მაგრამ, ჩვენდა სამწუხაროდ, მისი უცოდინარობისა გამო ის მახინჯდება მწერალთაგან, და შეიქმნება იგი მძიმე მოსახმენი; მაგრამ თუ რომ იმედი არა გეკრდეს, რომ ის დროების განმავლობაში გაიწმინდება შერეული სიტყვებისაგან და სიტყვების დამახინჯება მოისპობა, ძალიან სამწუხარო იქნებოდა. რასაკვირველია, რომ ამ აზრით თავის დამწეიდება და დამედოვნება გარკვეულათ და წმინდა ქართული სიტყვებით აზრის გამოთქმისთვის, არ შეიძლება: ჩვენ ახლავე უნდა ვცდილობდეთ მის გაშეწეირებას და სინარნარეს, რომ მკითხველს მადა გაეხსნას კითხვისა.

ამ გვარს ლაპარაკში რომ ვიყავით, უფ. მ—მა გადაიტანა ლაპარაკი მხედრულ ქართულ ანბანზე. ამის თაობაზე სხვათა შორის სთქვა: ზოგიერთები ამტკიცებენ, რომ ქართული მხედრული ანბანი შეუდგენიათ მეთექსაუკუნეში და ამის დასამტკიცებლათ ამბო-

*) არ შეგვიძლია არ შევინშნოთ ჩვენ პატივცემულ კორნუხანდენტს, რომ ლიტერატურაში ცალკე პატივების შედგენა ისე შეეძლებოდა არ არის, როგორც ცხოვრებაში, როდესაც რომელსამე საქმეს ჰქონდებოდა. წინააღმდეგ ამისა, რაც უფრო ბევრ გვარი პატივებია, რაც უფრო მომეტებული სხვა და სხვა აზრები გამოითქმის ლიტერატურაში, ისა სჯობია საზოგადოებისთვის, რადგან ბევრი აზრისაგან საზოგადოების ერთი ქმშარბიტის შეფესობა შეუძლია. რედ.

*) ჩვენი ენა რომ ჯერ დამდგარი და შემუშავებული ენა არ არის—ამის წინააღმდეგობა არ შეიძლება. მაგრამ იმის იმედი კი ნურავის ნუ ექნება, რომ როდისმე ჩვენი ენა უცხო ქვეყნის სიტყვებისაგან გაიწმინდოს და აი რა მიზეზით: ჩვენ, როგორც გაუნათლებელ ხალხს არ შეგვიძლება და არ მოგვიგონია ათასი ისეთი აზრები და ნივთები, რომელნიც განათლებულ მგრობის ხალხებს აქვთ. პველა ამისთანა აზრებს და ნივთებს იქ საკუთარი სახელით უწოდებენ. ხშირათ ამისთანა აზრისა და სახელწოდების გადათარგმნა უცხო ენაზე სრულებით შეუძლებელია და ამიტომ სხვა ხალხებიც თავის ენაზე ერთსა და იმავე სიტყვას ხმარობენ. მადა-მითარგმნეთ ამა და გამოთქვიეთ, ერთი სიტყვით, ის აზრი, რომელსაც ქვემო-მოყვანილი სიტყვები გამოსთქვამენ: ციფლიზაცია, კონსერვატორი, ლიბერალი, რესპუბლიკა, დემოკრატია და ათასი სხვა. რედ.

Лилось вино, гуляла чаша,
Аллаверди и яхши-йоль!
Подъ шлески влаги кахетинской,
Гортанный слышался Сатарь,
Ему вторилъ оркестръ грузинскій —
Чиануръ, чонгуръ и сладкй таръ.
Теперь не то... теперь на балъ,
Гдѣ этикетъ нашъ поборолъ,
Не слышемъ мы въ роскошномъ залѣ:
Аллаверди и яхши-йоль!
Нашъ бытъ теперь — обыкновенный —
Впередъ не даромъ мы ушли —
На фронтъ смѣнили строй военный
Чиновники родной земли!
Они разсталися съ пирами,
И тотъ, кто славу пріобрѣлъ
Въ пирахъ — гнушается словами:
Аллаверди и яхши-йоль!
На кахетинское певзгода, —
Его не любить ужъ Тивлисъ, —
Теперь у насъ явилась мода
На женку, портгерь и касиъ!

Забята также азарпеша,
Что духъ народа избрѣлъ,
Что вызывала предковъ тѣша,
Аллаверди и яхши-йоль!
И сами вы не тѣ ужъ стали,
И васъ не узнаетъ Кавказъ,
Мечты на наръ васъ примчали
И позабыли тарантасъ!
Къ чему бросать? онъ не сложился,
На нуть прекрасный онъ васъ велъ:
Аллаверди вашъ такъ удался,
Что всѣ мы крикнемъ: яхши-йоль!
Аллаверდის გეტყვით, ჩვენო მგოსანო!
მქვენ მოგვაგონებთ ძველ დროებასა,
მქვენ გიყვართ ჩვენი მხარე შემკული
და შეჩვეულხართ მის ზნეობას!
ახლამ თქვენმა ლექსმა გვაამო,
რადგანც შეგნის საქართველოსა,
და ვით მოითხოვს ძველ ჩვეულებას,
მქვენ გიპასუხებთ: იახშიოლსა!
ჩვენს დროს ერთი, ოდეს ქართველთა მხედრული
ჩინოსან ჩრდილში და ვახუშტისა

ძველებურათა ჰქონდათ მეგლიში
და ატარებდნენ დროს ბაღებშია!
თოლუმბაშის ხმით განმხმენვებულნი,
ძახურის ღვინით სადღეგრძელოსა
პველანი სგანდნენ და შესახლდნენ
მალაღისა ხმით იახშიოლსა!
***
მუნ მოისმოდა ხმა სათარასი,
აღმტაცებელი და საამური,
მას აპყვებოდა ჩვენი ორკესტრი —
ჩინური, თარი და ქიანური!
შხლა სხვა არის... შხლა ბაღშია,
სად ეტიკეტა ჩვენ დაგვიმონა,
შაჩაღებულსა დიდ ზალაშია
არცენ იძახის იახშიოლსა!
***
სხვა ცხოვრება ეხლანდელს დროსა —
ბამოცივალა მდგომარეობა —
ჟრას ამჯობინებს წეს სამხედროსა
ჩემი სამშობლოს ჩინოვნიკობა!
მეგლიშის ისინი აღარ სწყალობენ,
და ვინც მასშია განთქმულნი იყვნენ,
შხლა სიტყვებით ვერცკი ამბობენ
შეიძლებურათ იახშიოლსა!

ბენ, რომ ის შემოდის ხმარებაში ამ საუკუნეში. ის აზრი საეკონომიკურად მართლაც არ არის შეცდომილი, მაგრამ მართანის დროს, მეოთხე საუკუნეში, ის ყოველია, სთქვა ნ. მ—მა. ის წარაოსდგება ბერძენული ასოებისაგან და შეუდგენიათ ჩვენთვის ფინიკილებს, რომელთაც ჰქონათ კოლონიები მსპანიაში და საქართველოში, რისა გამო მსპანიასაც და საქართველოსაც სახელათ დარქმევიათ: „ინგრია“. ამის დასამტკიცებლათ აი რა წარმოადგინა: 1861 წელს სიღნაღში მოვიდა დიდი წვიმა, რომელმაც ჩამორეცხა წმინდის სტეფანის ეკლესიის გვერდზედ კედელი, ხალხის გადმონაცემის თქმით, თამარ-დედოფლისაგან აღმწებებული. ამ წვიმის დეარს ჩამოეტანა ქვიშა და ლამი და ჩემ სახლის ახლოს მოექუჩებინა და თან ჩამოეყოლებინა ერთი ძველი მანეთიო. ეს დილით ეპოვნათ და მე შემომიტანესო. მე ის პირველ შეხედვებზედ ძველათ მეჩვენა: ის იყო სპილენძისა და მახვდ იყო დახატული ცალის მხრივ ბერძნული „მანი“, რომელსაც გულში უჯდა ქართული მხედრული მანი და მეორეს მხრით იყო დახატული წმ. ნინო, ხელში ჯვრით, და წინ თავდახრილი იდგა კაცი, რომელიც იმისგან თითქო ნათელს იღებსო, და მათ ფეხებთან ახლოს იყო წერილათ ქართული მხედრული ასოებით ნაწერი, რომელიც ჯანგს შეეკამნა და აღარ ეტყუბოდა კარგათ. ცალი გვერდი ამ მანეთისა ამ ნაირი იყო, როგორც აქაა დახატული. მე ასე ეფიქრობო, სთქვა იმან, რომ ეს მანეთი ეკუთვნის მეფე მირიანს, რომლის სახელსაც ცხადათ ჰყოფს მანი და მანეთი წარმოგიდგენს სახეს, თუ ვითარ ნათელ ილო მირიანმა ნინოსაგან, და მისგანვე არის მოქრილიო. რასაკვირველია, რომ ამის ასრე ადვილათ დამტკიცება არ შეიძლება, ამისათვის რომ იქნება „მანი“ გამოსთქვამს მეფე მირიანს, ან სხვას ვისმე, ან იქნება მირიანის სახელზე ნათლის ღების სახით ის მოსჭრა ეინმე სხვა მეფემ შემდეგ იმის სიკვილისა, იმ დროს, როდესაც საქართველო იყო ძლიერი. მაგრამ უ. მ—მა, თავის აზრის დასამტკიცებლათ, სხვათა შორის სთქვა, რომ კათოლიკოზი არსენი წმ. ნინოს ცხოვრების აღწერაში, რომელიც ეკუთვნის წმინდა ნინოს სობოროსვე, სწერო, რომ მეფე მირიანმა მის სახელზე მანეთი მოჭრაო. ის მანეთი იმას, როგორც ამბობდა, მიუცია ერთი რუსისთვის, რომელსაც აღუთქვამს, რომ მე მას ბარტოლომეის ეჩვენებ და შეგატყობინებ, თუ ის ვის ეკუთვნისო. მაგრამ იმ დროებში ის გარდაცულია და ეს ძვირფასი ეგზემპლარი

ჩვენი მხრის ღვინოს არცკი სმენ თითქმის,
იგი არ მოსწონს ეხლანდელ მთილისს!
მოდაში არის სხვა სახმელები:
პორტერ, კასისი და რედერერი!
იგიწვენ ყანწსა, აზარფშასა,
ჩვენთა წინაპართ მოგონებულსა;
ალარც ირჩვენ კვლავ ტოლუმბაშას,
რომელს ვეტყვით იახშიოლსა!
***
ჩვენო პოეტო! მქვენც გამოცდილობათ!
და ველარა გცნობთ ეხლა ტყვისი!
რკინისა გზითა მასთან მოსულხართ,
დაგვიწყობით თქვენ „ტარანტასი“ 1)!
აბა რათ სტოვებთ, ჯერეთაც მთელსა,
მშვენიერ გზაზედ მატარებელსა 2)!
მქვენ მოგვესალმეთ ალავერდიოთ,
აბლა ჩვენ გეტყვით: იახშიოლსა 3)!

მ. პ.

1) „ტარანტასი“ არის გრა. სოლოდოვნიკის მშვენიერი იმპროვიზული მოთხრობა.
2) ეს იმას ნიშნავს, რომ სოლოდოვნიკი დიდი ხანი აღარასა სწერს.
3) „იახშიოლ“ ქართულათ: სწორე გზა!

მისა გამოცხადდა ჩვენა გამოუყველველი... ჩვენი ლაპარაკი ამ მანეთზე ამით დასრულდა და მე მოვეყვება, თუ როგორ ამტკიცებენ, რომ ქართული მხედრული ანბანი ხელტურზე უკან არის შედგენილი, მაგრამ უფ. ბ. ი. მინცა და მინც ამტკიცებდა, რომ ეს ანბანი არამც თუ მეფე მირიანის ქაშის იყო, არამედ მამასახლისობის დროსაცაა.

ინგილო ჯანაშვილი.

1871 წელს

აგვისტოს

დოქტორის თავი ივ. თარხნიშვილის ლექსები.

მ. შ. შათს ამ თვის თერამეტს სიამოვნების გრძობით გამოვიღოთ თვილისის „ქრუჟიკის“ ზალიდგან. ჩვენა ახალგაზდა მედიცინის დოქტორმა ივ. თარხნიშვილმა რუსულათ წაიკითხა საუბლიკო ლექცია (საკითხავი): „ცხოველის მოძრაობაში ნერვებს რამნიშვნელობა აქვთ? (Роль нервной системы в движении животных).“ ზალაში ოთხასიოდეს მსმენელი იყო და, როგორც ვეუბობოდა, ყველანი კმაყოფილნი დარჩნენ. მართლაც ლექცია მითელი სათ ნახევრის განმელობაში არა თუ მსმენელს ჰალაღდა, არამედ სიფხიზლეს აღლევდა. თარხნიშვილმა მარტივით, ცხადთ და განსაზღვრით ლაპარაკი იცის; მეტი გადახვევაგადმოხვევა, მალალ ფარდების აზრების რახარახი და თავის ცოდნით სხეების გაკვირება, როგორც ხშირათ იკიან ხოლმე ზოგიერთმა ცრუ მსწავლელებმა, — ამისთანა ნაკულევენებას მოშორებულა. ისეთივე მარტივი იყო იმისი ლაპარაკი, როგორც მარტივი და ჭეშმარიტია ყოველი ნამდვილი სწავლა და ცოდნა.

პირველ შესავალში თარხნიშვილმა ორიოდ სიტყვა თქვა მსწავლელების ზასზე, რომელთაგანაც ერთნი ამბობენ, რომ კაცის მოქმედება დამოკიდებულია სრულათ იმის ნებაყოფლობაზე და მეორენი ამტკიცებენ სრულათ წინააღმდეგს, რომ კაცის მოქმედება და მოკიდებულია გარეშე გარემოებებზე. „მაგრამ რადგანაც ესლა მეცნიერება იმაზე დაყრდნობილი, რომ ყოველივე გარკვიოს (ანალიზი უყვას), ამისთვის, — თქვა თარხნიშვილმა, — ჩვენც ყურადღება მივაქციოთ და გავშინჯოთ, რისაგანა სწარმოებს ცხოველის და კაცის მოძრაობა (მაშასადამე მოქმედება, რადგანაც ყოველივე მოქმედება მოძრაობაა და სხვა არაფერი).“ ძალიან სასურველი იქნებოდა, რომ წინამოთქმულ საგანზე უფრო გრცელი საუბარი გაგვეგონა, მაგრამ... ვერ მოვიხილა. შემდეგ გადავიდა ძელის და მუსკულის მნიშვნელობის აღსახზე და ნერვების აღწერაზე.

მს პირველი საკითხავის საუბარი იყო; სამი მომავალი საუბარი იქნება ამავე პირველის გაგრძელება.

როგორცა ვთქვით, პირველმა ლექციამ არამც თუ მოაბებრა, არამედ ბევრი სიფხიზლე მისცა მსმენელებსა. ცხოველათ გამოხატვა აზრებისა, მიკროსკოპიული სახეების ჩვენება, თვით ნამდვილი ჩვენება ცოცხალ ბაყაყის გვამზე სხვა და სხვა ცდისა — ესეები დიდს ცნობის მოყვარებებსა სძრადენდ მსმენელებში. ლექციის გათავების შემდეგ მართელი ერთი საათი თითქმის მესამელი მსმენელებისა (ამათში ბევრი ქალები) დარჩა ისევ ზალაში, რომ კარგათ გავშინჯა პრეპარატები, თვალითა და ხელით დარწმუნებულყოყველა ნაჩვენებ ცდაზე. იქნება რამდენსამე კაცს გარდა არც კი გამოსულდყოფს ამ საკითხავის შემდეგ ისე, რომ ჩალაც ახალი გრძობა არ გამოეტანოს. თარხნიშვილის ლექციები (საკითხავები) ჩვენ თვილისის საზოგადოებას დიდს სარგებლობას მოუტანს; ამას სრულის დარწმუნებით ვიტყვი.

აგრეთვე წელიწადი მეტი არ იქნება, რაც

ქალაქში სხვა და სხვა სხეების მცოდნეებმა დაიწყეს ლექციების კითხვა და თავის დაგება რათ უსარგებლოთ არ ჩაიარეს. სამწუხაროთ, ჩვენში ძალიან ცოტანი არიან საფუძვლიანათ მცოდნე, ნიჭიერი მსწავლელები, რომელთაც ჩვენს საზოგადოებაში ცოტადნათ მინც შემოიტანონ ცხოველის სიტყვით მეცნიერების რამდენიმე საუბრე. ჩვენ ქალაქის ნახევარძინარა და ნახევარ-უსწავლეელი საზოგადოებისთვის ეს დიდი გამდიდებელი და მეცნიერების სიყვარულის აღმძვრელი რამ იქნებოდა. ჩვენში ბევრია, რომ მზა მზარეულათ გამოცხადდნ აზრებს ხშირათ იმეორებს, ახალ გამოასულ წიგნს კითხულობს სწორეთ იმ გვართვე, როგორც ახალ მოდის კაბებს და ქუდებს იცმენ და მალე იხდიან. მს ლექციები ნამდვილ სწავლაზე რამდენათვე ყურადღებას მიჰქცევენინებენ მინც ამ მოდის კაცებსა. მოდის ლაპარაკი და იმავე დროს სრულიადი უაზრობა, სრულიადი უკოდინარობა, სრულიადი რწმუნების უქონლობა ცოტადნათ მინც გაჰქრებოდა. მეროპაში და რუსეთის დიდ ქალაქებში დიდი ყურადღება მიჰქცეული საუბლიკო ლექციებზე. რამდენი ასობით კითხულობდნ ამ ლექციებს ერთსა და იმავე ადგილს სხვა და სხვა ჯურა ხალხისთვის. ნაწილად საზოგადოებისთვის, მუშა ხალხისთვის, დედაკაცებისთვის იქ არის ლექციების კითხვა. რამდენი სამეცნიერო ცოდნა და სწავლა შეაქვს ამ საკითხავებს ხალხში! ჩვენს დროში ამ პირათ საუბარმა თითქმის ისეთივე მნიშვნელობა მიიღო, როგორც წიგნმა და სასწავლეებმა. რამდენათაც უფრო ნაკლები სწავლაა სადმე, იმდენათ ამ ლექციებს დიდი მნიშვნელობა აქვთ და ამიტომ კიდევაც ვთქვით, რომ სამწუხაროთ ჩვენში ამისთანა საკითხავები იშვიათია.

რამდენათაც ეს გრძობა საწყობაროა, იმდენათ ბედნიერი წამები გამოვიარეთ თარხნიშვილის ლექციაში. მს ლექცია ყველა აქამდინ ქალაქში წაიკითხულ ლექციებსა სჯობდა როგორც თავისი ამორჩეულის საგნით, აგრეთვე კითხვის ღირსებითა.

აქვე უადგილო არ იქნება ვთქვათ, რომ ოთხი ლექციის ფასი ერთი მანეთია, ისეთი იაფი, რომ ქალაქში სულ არა ყოფილა.

პ.—ბე.

უპ. რადამტორსი.

თქვენს გაზეთში ერთ დროს, როგორც გვახსოვს, ნათქვამი იყო, რომ აქაური სომხები თავის წარმოდგენებისთვის საკუთარი თეატრის აშენებას აპირებენო. მს ამბავი თუმც სრულიად არა, მაგრამ ერთი მხრით მინც გართლდა. მე ნამდვილათ შეეიტყე, რომ სომხების ძველ სემინარიაში, რომელიც ამ ქალაქში შეაკეთეს, ერთი ზალა გაუმართავთ თეატრი თვის. მს კიდევ არაფერი: რამდენიმე ახალგაზდა სომხები შეყრილან ერთად და პატარა-სომხური ტრუპა შეუდგენათ, აქ ტრუპას, როგორც ამბობენ, წელს ზამთარში რამდენიმე წარმოდგენის გამართვა პსურს ამ სემინარიის ზალაში.

ამ გარემოებამ ერთი რალაც მაფიქრებინა: როგორ გგონათ, უფ. რედაქტორო, ურიგო საქმე ხომ არ იქნებოდა, ჩვენშიც რომ ამოჩენილიყო რომელიმე კეთილი კაცი, რომელსაც პატარა ტრუპის შედგენა და ქართული წარმოდგენების მოხერხება ეთავებინა? შექველია, რომ სომხები დიდის სიამოვნებით გათხოვებდნ ჩვენ, როდესაც დავჭირდებოდა, წარმოსადგენ ზალას, რომლის შიგნა ყოველთვის ისე გვიჭირს ჩვენ, და რომელიც ახლა მზათ გვექმნებოდა. მე არ ვამბობ, რომ ჩვენში ნამდვილი ტრუპის, ისეთი ტრუპის, რომელსაც ჯამაგირი ეძლეოდეს და რიგინათ ასრულებდეს თავის დანიშნულებას, არ ვამბობ, რომ ამისთანა ტრუპის შედგენა ჩვენში ამ ქალაქში შესაძლო იყოს, მაგრამ ამ

თავით ისიც სავაძო იქნება, რომ შესდგეს თეატრის მოყვარულების ტრუპა, რომელსაც კვირაში ერთხელ თუ არა, ორ კვირაში ერთხელ მინც შეეძლოს ქართული წარმოდგენებას გამართვა. მისაც შარშანდელი შინაური წარმოდგენები ახსოვს, რომელნიც ისეთის გაჭირვებითა და ვიი-ვაგლახით ხერხდებოდნენ, ვისაც ახსოვს — რამდონი მსურველი ამოჩნდა ქართულ წარმოდგენებისა, მაგრამ უადგილობის გამო დაუკმაყოფილებულნი შეიქმნენ — ის, უქველია, დარწმუნებით იტყვის, რომ ამ დრო-გამოშვებით წარმოდგენებს დიდი სიამოვნებით მიიღებს ჩვენი საზოგადოება, დიდის სიამოვნებით იგლის იქ, რადგან, რაც უნდა იყოს, შინაური წარმოდგენებზე უკეთ მინც შეიძლებოდა სემინარიაში წარმოდგენების მოხერხება. ამას გარდა ისიც უნდა მივილოთ მხედველობაში, რომ ამ სემინარიაში ქართულისა და სომხური წარმოდგენების შეერთება, ე. ი. ერთ საღამოს ორსავე ენაზე პიესების წარმოდგენა, შეიძლებოდა, და მაშასადამე ამ ქართულ-სომხურ წარმოდგენებზე ქართველებიც იგლიდნენ და სომხებიცა. ამ ნაირათ ორნივე ერთმანეთს დანებარებოდნენ, ერთმანეთს ხელს მოუწყობდნენ და ჩრბივს თეატრის საქმე უკეთ წაივლიდა.

ჩვენ იმას არ ვამბობთ და ვერც ვიტყვი, რომ ამ ნაირი საშუალებით ქართული თეატრის აღდგენა და მკიდრათ დაფუძნება შეიძლებოდა, მაგრამ ჯერ-ჯერობით როგორც დაწყება, თავი ამ საქმისა — ესეც კარგი იქნება. შემდეგ, ვინ იცის, როგორ წაივდეს საქმე: იქნება ეს წარმოდგენები ისე მოეწონოს საზოგადოებას, ისე მიეჩვიოს ქართულ თეატრს, რომ როგორმე მართლა ნამდვილი ქართული თეატრის გამართვა მოინდომოს და მოახერხოს. მაშინ ამ პატარა საქმეს ყველასთვის სასიამოვნო და თან სასარგებლო დასასრული ექნება, ე. ი. თვილისში ქართული თეატრის დაფუძნება.

მართლსა, აქვე ერთი რამე მაგონდება: მე მახსოვს, „დროებაში“ გამოცხადებული იყო, რომ იმ ფულებით, რომელიც წარსულ ზამთარს შინაური წარმოდგენებიდან შესდგა, და რომელიც ქართული სცენის სასარგებლოთ უნდა მოხმარებულიყენენ, — გამოცხადებული იყო, რომ ამ ფულებით ზ. ანტონოვის დრამატული თხზულებები გამოიცემოდა. მაგრამ მას შემდეგ ამ საქმის თაობაზე არაფერი აღარ ისმის. იქნება თქვენ იცოდეთ, უფ. რედაქტორო, იბეჭდება მართლა ამ ფულებით შემოსხენებული აეტარის თხზულებანი, ან რადანიშნულება მიეცა იმ ფულებს? *)

მართული თეატრის მოყვარული.

თვილისი, ოქტომბრის 15.

რუსეთი

ჩვენ ქალაქში დადიოდა ხმები, სწერენ ერთს პეტერბურლის გაზეთში, ვითამც მმართველობას ერთიც „ნენჩაეის საქმის“ მსგავსი შეთქმულობა აღმოეჩინოს. მაგრამ ეს ხმები სრულიად ტყუილი შეიქმნენო: ნამდვილი წყაროდგან შევიტყეთ ჩვენ, რომ, მართლთა, ერთი პოლიტიკური საქმის თაობაზე გამოძიება დანიშნული, მაგრამ ამ საქმეში ბრალდებული ჯერ მარტო ერთია და ისიც, შეთქმულობაში კი არა, პროკლამაციის გავრცელებაში მტყუნდება. ამ პროკლამაციას, როგორც ამბობენ, ახორებული სახელი ჰქვია: „სადრჩობელა“. საფიქრებელია, რომ ამ საქმე-

*) დიდის მწუხარებით ვაუწყებთ პატივცემულ ქართული თეატრის მოყვარულს, რომ ზოგიერთი პირების მოქმედების წყალობით, ის ფულები, რომელნიც მოგროვილნი იყვნენ წარსულ ზამთარს შინაური წარმოდგენებიდან, სამწუხაროთ თავის პირდაპირ დინიშნულთაგან არ მოხმარებულან. სსურველია, რომ ამისთანა შემთხვევები აღარ გამოვრდნენ ჩვენში... რედ.

საც ისე საქვეყნოთ განიხილავენ, როგორც „ნენჩაეის საქმე“ განიხილეს.

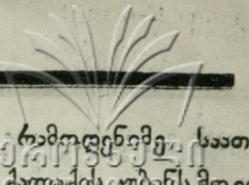
პარავთხელ ვეითქვამს ჩვენ მკითხველებსთვის, რომ ხშირათ ვაწერთნა და რომლიც სამე ხელობის სწავლა უფრო უნდება და არაჯულებს დამნაშავეს, ვიდრე სასტიკი დასჯა. მს იმიტომ, რომ დამნაშავეები ხშირათ ისეთ გაჭირვებაში, ისეთ მდგომარეობაში არიან სიღარიბისაგან ჩაფარდნილნი, რომ თუ არ ცუდკაცობით ვერ პოულობდნ ცხოვრების ღონისძიებას, ვერ პოულობდნ თითქმის ლოყმაპურსაც. ამისთანა მდგომარეობაში ჩაფარდნილი კაცი რომ რამე ცუდკაცობას იზამს, იმას, არა თუ საზოგადოება, კანონიც სუსტათ ჰსჯის, „შესაწყურებელ გარემოებებს“ აქცევს ყურადღებას. ზანსაკუთრებით კარგათ ეპყრობა კანონი და ხან სრულიადც არა სჯის იმ მცირეწლოვან დამნაშავეებს, რომელნიც გაჭირვების გამო ქურდობდნ ან სხვა რამე ცუდ საქმეს ხადაინ. ამისთანა მცირეწლოვან დამნაშავეებისთვის საშლევარ გარეთ ბევრგან განსაკუთრებული შკოლები და გასაწერთელი სახლებია გამართული, სადაც იმათ წერაკითხვას და რამე ხელობას ასწავლიან, რომ შემდეგში, პატიოსანი შრომით, საცხოვრებელი ღონისძიები მოპოვება შეეძლოს. — მართლთა, ისიც ვაცნობეთ, მგონია, ჩვენ მკითხველებს, რომ ერთი ამისთანა დაწესება პეტერბურლის სიახლოვსაც ვაუშარათავთ. პეტერბურლში ცალკე საზოგადოება შესდგა, რომელიც მცირეწლოვანი დამნაშავეების გასწორებას სცდილობს. ამ საზოგადოებას თითქმის 30,000 მანეთი შეუკრებია და ამ ფულებით პეტერბურლის სიახლოვს კარგა დიდი ადგილი იყიდეს, შიგ სახლები ააშენეს და მცირეწლოვანი დამნაშავეები მიჰყავთ გასაწერთელათ. მს „სამეურნეო კოლონია“, რომელშიაც სამიწლის განმავლობაში 200 ყმაწვილადი უნდა მიიღონ, 10 ოქტომბრის გაიხსნებოდა.

ტერის ბუბერნიის ერობას თავის უფლებში ხალხის განათლებისათვის შარშან 63,646 მანეთი დაუხარჯავს. 1867 წ. ამავე ერობამ ხალხის განათლებისათვის დახარჯა მხოლოდ 26,096 მ. 1868 წელს — 36,013 მან. და 1869 წელს — 49,760 მან.

მოსკოვის უწყებებში სწერენ, როგორც ისმის, მომავალ 1872 წელს რეკრუტების გამოწვევა რუსეთში და პოლშაში იმნარათვე იქნება, როგორც წელს იყო, ე. ი. ათასში ექვს აიყვანებენო.

პი რას სწერენ „მოსკოვის უწყებებში“ იმ სამხედრო ძალაზე, რომელიც ექნება რუსეთს ახალი სამხედრო წესის შემოღების შემდეგ: „რუსეთს დიდი ძალა მიეცემა, როდესაც ახალი სამხედრო წესდება სისრულეში მოვა. მშვიდობიანობის დროს რუსეთში 1,234,460 აფიცერი და სალდათი იქნება და 2,488 ზარბაზანი. ძავეასიაში ისევ დარჩება ახლანდელი არმია, იქაურ ციხეებში გარნიზონებს დაყენებენ და ადგილობრივი ჯარი მოემზადება იმ შემთხვევისთვის, როდესაც რუსეთის ჯარს ომიანობის დროს რიცხვი მოაკლდება. სულ მეროპის რუსეთისა, ძავეასიის და მრენბურლის მხრის ჯარების რიცხვი, ომიანობის დროს, 1,602,000 კაცს შეადგენს. ამას გარდა კიდევ გადასაყვან-გადმოსაყვანი ჯარი 205,000 იქნება და ირეგულიარული ჯარი — 338,000. ასე რომ, ომიანობის დროს, რუსეთს ორი მილიონი და ნახევარი კაცის გყვანა შეეძლება ბრძოლის ველზე.“

ახალს სამხედრო წესდებულებაში, როგორც ერთ ვახეთს ვაუგონია, სხვათა შორის შეედგვი მუსხლები იქნება: ყველაზე უწინ სამსახურში ისეთ პირებს გამოაწვევენ, რომელ-

დაც არც ადგილ-მამული და არც ოჯახობა აქეთ და ამას გარდა იმათ, ვინც ბევრ სულიანი ოჯახის წევრია, იმ შემთხვევაში, რასაკურთხევია, თუ იმათ ოჯახში სხვა მუშა ოჯახის დამრჩენი პირებიც არიან. დედის-ერთებს, რომელთაც მთელი ოჯახი აწევს, სახმედრო სამსახურში თითქმის სულ არ გამოაწვევენ. წინანდელ ნომერში მოყვანილი იყო, რომ სამხედრო სამსახურში გაწვევის დროს განათლებას მიაქცევენ ყურადღებას; ვისაც უმაღლესი განათლება მიუღია, ის უფრო ნაკლებ დროს იმსახურებს, ვიდრე ის, რომელსაც ცოტა განათლება აქვს. ამას გარდა სამღვდლო პირები სრულიად განთავისუფლებულნი იქნებიან სამხედრო სამსახურისაგან, ექიმები, რომელთაც ლეკვის ან დოქტორის დიპლომი აქვთ, კენჭით ჩაირიცხებიან რეზერვში; აგრეთვე ყოველ გვარი სასწავლებლების მასწავლებლები რეზერვში ჩაირიცხებიან, სანამ 26 წლის შეიქნებოდნენ.

* *

უცხო ქვეყნები

საზრანგეთი

შეთხვევლა იცის, რომ ბერლინში საფრანგეთისა და პრუსიის მმართველობას შუა ბისმარკსა და პოიე-მორტიეს მოლაპარაკება ჰქონდათ. უკანასკნელ გაზეთებში სწერენ ახლა, რომ ეს მოლაპარაკება გათავებულა; ორივე მხარეს სამი კონვენციისთვის მოუწერიათ ხელი: პირველი შეეხება ბერმანისა და საფრანგეთის საზღვარს, მეორე — მლზასი და მლზასში შეტანილ-გამოტანილ საქონელზე ბაჟის დადებას, და მესამე — ექვსი საფრანგეთის დეპარტამენტიდამ ბერმანის ჯარის გაყენას. ბერმანამ მლზასში ორი სოფელი უნდა დაუბრუნოს საფრანგეთს, მაგრამ მის მაგივრათ ბერმანია იქვე ერთ დიდ ტყეს აიღებს, რომელიც ოთხ მილიონამდინ ღირს თურმე. ახალი კონვენციის ძალით, ბერმანია 23 ოქტომბრამდინ გაიყენას ექვსი დეპარტამენტიდამ თავის ჯარს, მაგრამ იმ პირობით, რომ კონტრიბუციის ანგარიშში საფრანგეთმა ყოველ ორ კვირას 1872 წლის მასამდინ უნდა აძლიოს ბერმანიას ოთხმოც-ოთხმოცი მილიონი ფრანკი. რაც შეეხება მლზასის საქონლის ბაჟის დადებას — გადაწყვიტეს, რომ ორი კვირის განმავლობაში ბერმანიის და საფრანგეთის ორივეს ერთნაირი უფლება ექნებათ; მაგრამ ორი კვირის შემდეგ კი მხოლოდ საფრანგეთმა უნდა აძლიოს ბაჟი, როდესაც თავის საქონელს მლზასში შეიტანს. ეს უკანასკნელი პირობა, როგორც ამბობენ, საფრანგეთის მართველობამ დაამტკიცა.

უკანასკნელ საფრანგეთიდან მოსულ გაზეთებში დაბეჭდილია ნამდვილი ცნობები ღერალურ რჩევაში დეპუტატების ამორჩევაზე. ამ ცნობებიდან სჩანს, რომ საფრანგეთის სხვა და სხვა ღერალურ რჩევებში 482 რესპუბლიკელი დეპუტატი ამორჩევიან, 860 მართველობის მომხრეები (კონსერვატორები) ზემო მოყვანილი 482 რესპუბლიკელები ზემოური რესპუბლიკელები არიან, რომელნიც აგრეთვე მართველობის მომხრეებიათ ითვლებიან). ამას გარდა ამორჩეულია: 183 ორლეანის და ბურბონის მომხრე, 91 ბონაპარტიელი და 194 რადიკალური რესპუბლიკელები.

რაც დრო მიდის, ისე უფრო თან და თან მომეტებული ენერგიით მოქმედებენ ბონაპარტიელები და საფრანგეთში ძველი წყობილების დაბრუნებას სცდილობენ. მაგრამ ამ უკანასკნელ დროს ტიერის მართველობაც ჯეროვან ყურადღებას აქცევს ამ საქმეს. ოქტომბრის დამდევს პრინცი ნაპოლეონმა მართველობას დიდი გაჭირება მიაყენა, მით რომ თხოულობდა საფრანგეთში (პარსიკაში) წას-

ვლის ნება მომეცითო. ამის თაობაზე მინისტრების რჩევაზე ბევრი აყალ-მაყალი დაბასი იყო: ზოგი ამბობდა, არა უშავს რა, შემოუშვათ პრინცი ბონაპარტიო, ის მინც არ უყვარს ხალხსა და არეულობას, კიდევ რომ უნდოდეს, ვერ მოახდენსო; ზოგი ამბობდა ორლეანისა და ბურბონის დანასტიის პრინციებს თუ მიეცათ საფრანგეთში დაბრუნების ნება, ბონაპარტის დინასტიასაც რატომ არ უნდა მიეცეთო. ამის წინააღმდეგ სხვები ამბობდნენ, რომ ბონაპარტიელებს ხალხის არევის და ახლანდელი მართველობის წყობილობის შეცვლას სცდილობენ და ამიტომ არის იმათი დაბრუნება საშიშოა. ტიერმა გამოაცხადა ამ რჩევაში, რომ ყოველ ბონაპარტიელს, თუნდ პრინცი ნაპოლეონიც იყოს იმ წამსვე დაეჭვრ, თუკი შეეწინააღმდეგება ხალხის არევის აპირებსო. პრინცი ნაპოლეონს ეთქვა შენევაში, თუ ახლანდელი საფრანგეთის მართველობა პარსიკაში წასვლის ნებას არ მომცემს, უბიძგოთაც წავალ იქაო. ამ სიტყვებმა განსაკუთრებით გააცხარა ტიერი და სხვა მინისტრები. მაგრამ იმათ მინც გადაწყვიტეს, რომ დაბრუნების ნება მიეცეთო და თუ ხალხის არევის სურვილი შეეპინიოთ მამინ კი სასტიკათ მოეექცეთო. ამ ჟამად პრინცი ნაპოლეონი პარსიკაშია. მართველობას იქ ახალი ჯარი და მარჯვე პრეფექტი, მსლ-ჭერი, გაუზღვნი, ვინციობაა, თუ არეულობა მოხდეს, ხალხი დაამშვიდო.

— ოქტომბრის 4 მერსალში იყო იმ კამისიის საქმე, რომელიც კაპიტულაციების საქმეს არჩევს. ამ დღეს პარიზის კაპიტულაციას უნდა მოეღაპარკნათ. შეიანინა, რომ ტროშუ, რომელმაც მხოლოდ რამდენიმე დღის წინეთ პარიზის კაპიტულაციამდინ გამოვიდა სამსახურიდამ, ამბობს თურმე, რომ მე ამ საქმეში არა ვითარი მონაწილეობა არ მიმიღია, მინუამ მოაწერა პარიზის კაპიტულაციას ხელი და პასუხიც იმან უნდა უგოსო...

— ამას წინეთ სენის პრეფექტი, ლეონსეს, პარიზის მერებმა გაუმართეს სადილი; ამ სადილზე ბევრი სიტყვა იყო თქმული: სხვათა შორის თვითონ ლეონსეს აი რა სიტყვა პარიზის თაობაზე:

„როდესაც მშვიდობიანობა დამკვიდრება ჩვენ სამშობლოში. რომელსაც, იმედია, მალე მოვსწრობით, მაშინ პარიზიც დაბრუნებს დიდებას და უპირატესობას, შეიძლება, შემდეგში პარიზი უახრო განცხრობის ქალაქი აღარ შეიქნეს, მაგრამ კაცობრიობის მოქმედების და შეცვლების ცენტრათ ის უთუთ იქნება. ზოგიერთები ჰეტიკობენ, რომ პარიზს თავის მნიშვნელობა და ღირსება უნდა წაერთვასო, — თითქო სიტყვით შეიძლება იმის წარმდგვა, რაც მთელი საუკუნოების განმავლობაში ისტორიას მიუჩიებია იმისთვის. პარიზს არ შეუძლია, სატახტო ქალაქის ღირსება ჩამოართვას პარიზსა!“

ამ სიტყვას გაზეთები დიდ მნიშვნელობას აძლევენ; იმათი აზრით, ამ სიტყვებიდამ შეიძლება გამოიყვანოს კაცმა, რომ პარიზი ისევე მალე შეიქნება მართველობის ცენტრათ და საფრანგეთის სატახტო ქალაქათა.

— ამ დღებში ადრინდელმა საფრანგეთის ელჩმა პრუსიაში, ბენედეტტომ, გამოსცა პარიზში წიგნი, სახელათ: „ჩემი ელჩობა პრუსიაში“. ეს საფრანგეთის ელჩი შარშან იყო პრუსიაში, იმ დროს, როდესაც ამ ორ სახელმწიფოებს შუა ბრძოლა ატყდა. შუ. ბენედეტტი სხვათა შორის ამბობს თავის წიგნში, რომ მე რამდონჯერმე ვაცნობე მამინდელ მართველობასაო, რომ პრუსია მუდამ საომრათ მზადებაშიაო, რომ, თუ ომიანობა ატყდა, სამხრეთი ბერმანია პრუსიის მხარეს დაიჭერს და სხ. პრუსიის კოროლს მისშიჩემთვის არავითარი უპატიურება არ მიუყენებიაო. (მამინდელი საფრანგეთის უცხო ქვე-

ყების საქმეების მინისტრი, ბრამმონი, ახელდება კანონ მდებელ კორპუსსა და ფრანკუზებს, რომ პრუსიის კოროლმა ჩვენ ელჩს უპატიურება მიაყენაო. იმის გარდა, რომ ზოგენცოლეონის პრინციის მსპანიის ტახტზე შესვლა არ მოწონდა საფრანგეთის მმართველობას, ეს ზემოხსენებული გარემოებაც იყო ბრძოლის ატების მიზეზი).

ავსტრია და ვენერია

წინანდელ „დროების“ ნომერში მოვიხსენიეთ, რომ ამას წინეთ ვენის უნივერსიტეტის სტუდენტმა აესტრიის ორს მინისტრს — ირჩეკსა და შეჭლეს — კიჩინა დაჰსცეს იმ დროს, როდესაც ისინი და კანცლერი ბეისტი უნივერსიტეტში იყვნენ. უკანასკნელ გაზეთებში სწერენ, რომ მეორე დღეს მინისტრების რჩევა იყო ამ დემონსტრაციის თაობაზე და ირჩეკი და შეჭლე თხოულობდნენ, რომ ვენის უნივერსიტეტი დროებით უნდა დაეხუროთო. მაგრამ მინისტრების რჩევა არ დათანხმებულა ამაზე. შემდეგ, ამბობენ, ირჩეკმა სამსახურიდამ დათხოვნის ქალაქი მისცა აესტრიის იმპერატორსაო. ირჩეკი (სახალხო განათლების მინისტრი) და შეჭლე (ვაჭრობის მინისტრი) ორივე ჩეხები არიან და როგორც შეთხვევლა იცის, აესტრიის ნემცებსა და ჩეხებს შუა გაუწყნარებელი განხეთქილება და ქიშპობაა. აი ამითი აიხსნება ვენის უნივერსიტეტის სტუდენტების დემონსტრაცია, რადგანაც აქაური სტუდენტები თითქმის სულ ნემცები არიან. ჩეხური გაზეთები დიდ უკმაყოფილებას უყხადებენ ვენის სტუდენტებს ამ დემონსტრაციისათვის; მაგრამ განსაკუთრებით გააცხარებულნი არიან ისინი ბეისტზე, რომელიც დემონსტრაციას დაესწრო და ირჩეკს და შეჭლეს არ გაჰყვა გარეთ, როდესაც ისინი ზალიდამ გავიდნენ. მართი ჩეხური გაზეთი სტუდენტებზედ ამბობს, რომ „რასაკვირველია იმათ არ იციან რა, კაცია ბეისტი, თორემ არ შეიძლება თანაგრძნობა გამოეცხადებინათ იმისთვისაო. ძატი, რომელმაც შეაფროვა ჩვენი თავისუფლება, რომელმაც თავის პოლიტიკური მოქმედებით, არათუ მარტო თავის თანამემამულეებში, მთელ ქვეყანაში ცუდი სახელი და უმაღურობა დაიმსახურა — რასაკვირველია, ღირსი არ არის, რომ იმას განსაკუთრებით ახალგაზდები ტაშს უყრადენ და თანაგრძნობას უყხადებდნენო.“

ამერიკის შაერთებული შტატები

ინგლისურს გაზეთში დაწერილებით არის აწერილი ქალაქი ჩიკაგო, რომელიც, როგორც წინეთაც ვაცნობეთ მკითხველს, თითქმის სრულებით გადაიწვა ერთი დღის განმავლობაში. ჩიკაგო თავის მცხოვრებლების სიმრავლით ერთი უპირველეს, ქალაქებთაგანი იყო ამერიკაში: იქ სცხოვრობდა 300,000 კაცი. თავის ვაჭრობით და სიმდიდრით კი ნიუ-იორკს გარდა, სხვა ამერიკის ყველა ქალაქებს სჯობდა. ამ ქალაქიდან 24 სხვა და სხვა რკინის გზა მიდიდა მხარეებისაკენ. შევილა საქონელი რომელიც კი მერობიდან დასაღვთ ამერიკაში მიდიდა და იქიდან მერობაში, ყველა ჩიკაგოში უნდა მიეტანათ. ამ ქალაქის გადაწვამ მარტო აქაურს მცხოვრებლებს კი არ მოუტანა ზიანი: ამბობენ, ლონდონში, ნიუ-იორკში და სხვა მერობის და ამერიკის დიდ ქალაქებში ბევრი მდიდარი ვაჭრები სრულიად გაკოტრდნენო, რადგან ჩიკაგოს ვაჭრებთან ჰქონდათ საქმეო. ცეცხლი გაჩენილა პირველათ ერთი სახლის დერეფანში სადაც ერთ პატარა ბიჭს შეედენა ღამე ძროხა და სწველდა თურმე; ღამა იქვე დაედგ; ძროხას ეკრა ფეხი უეცრათ ამ ღამისათვის და ცეცხლ-მოკიდებული ზეთი პოლზე დაქცულიყო. მით წამს ცეცხლი მთელს სახლს მოსდებოდა, ამ სახლიდამ მერორეს მერორედამ

მესამეს და ანაირათ გამოეცხადებოდა საათის განმავლობაში მთელი ქალაქის უბნის მოედვა თურმე. ამ უბანში სულ მდიდრები იდგნენ და ბევრი მილიონერები ისე დაღარობდნენ, რომ სულ არაფერი დარჩენიათ თურმე. — მსე უეცრათ ცეცხლის მოედების მიზეზი ის იყო, რომ ჩიკაგოში თითქმის ყველა ხის სახლები იყო. ამ ოცდა ათის წლის წინეთ ჩიკაგო პატარა სოფელი იყო თურმე, 1848 წელს კი აქ მხოლოდ 5,000 მცხოვრებელი იფილებოდა წელს კი სამასი ათასი მცხოვრებელი იყო. ტყუილათ კი არაა ნათქვამი, რომ ამერიკაში ქალაქები სოკოებსაგით იზრდებოა. მაგრამ საუბედუროთ, როგორც მალე გაჩნდა, ისე მალეც დაიწვა. არა თუ ამერიკიდან მერობიდანაც უგზავნიან შემწვობას გადამწვარი ჩიკაგოს მცხოვრებს, თუ ფულებს, თუ ხორაგს, თუ ტანსაცმელს და სხვა. ცეცხლის დროს 400 კაცი დამწვარა, თუ მძიმეთ დაჭრილა: ზაზეთებში იწერებიან, რომ ამერიკის ბევრს სხვა ქალაქებშიც წელს ცეცხლმა დიდი ზიანი მოუტანა; ზოგი დიდი ტყეები გადაიწვაო. ამის მიზეზი ისაა თურმე, რომ იქ წელს საშინელი სიციხეებია.

ნარკვი

* *

შემომოყვანილი რიცხვები გვიმტკიცებენ, რომ რაც დრო მიდის, რომის პაპს ისე თან და თან აკლდება პატივი და თავნებისემა. უველ წელიწადს ყველა სახელმწიფოებრიდამ კათოლიკეები ჰკრეფენ ფულებს და რომში გზავნიან. ამ ფულებს წმ. პეტრეს ძღვენს ეძახიან. 1861 წელს სხვა და სხვა ქვეყნიბიდან 14 მილიონი გაუზღვნიათ რომში, 1862 წელს — 9 მილიონი, 1863 წ. 6 მილ., 1864, 1865 1866 და შემდეგ წლებშიაც ხან 6 და ხან ნაკლები. ამ ნაირათ ჩვენ ვხედავთ, რომ რომის პაპს სულ თან და თან აკლდებოდა „ძღვენი“. საზოგადოთ მინც კარგა ბევრი ფულები შესვლია, სულ 71,161,000 მილიონი ფრანკი.

* *

აი მაგალითი, რომელიც გვიმტკიცებს, რომ სილამაზე და ქალების სუყვარული ხანდისხან სიკვდილიდამაც იხსნის კაცს: სხვა დაჭერილებში პარიზის არეულობის თაობაზე, დაჭერილი იყო აგრეთვე კომუნის ღენერალი, პოლშელი ოკალოვიჩი. უკანასკნელ დროს ოკალოვიჩი, დაჭრილობის გამო, აეთ იყო და ღაზარეთში იწვა. ახანაგებმა და ნანღობებმა იმდონი მოუხერხეს, რომ გააქციეს საავთმყოფოდაც. პოლიციას, რასაკვირველია, უნდა გაეგზვნა კაცები იმის საძებნელათ, მაგრამ, როგორც გაზეთებში სწერენ, ხელაც არ ეძებნო. ოკალოვიჩი ძალიან ღამაში კაცია თურმე, და ამიტომ ქალები, — რომელთაც მართველობის პირებზე დიდი გავლენა აქვთ, სცდილობენ, რომ პოლიციამ თავი დაანებოს იმას და ყურადღება არ ღაქციოს იმის გაქცევის. ქალებს რომ სილამაზე არ მოსწონდნო, საწყალ ოკალოვიჩს უთუთ დაიჭრდნენ და იქნება სიკვდილითაც დასჯიდნენ, ამოღუნაში მონაწილეობის მიღებისათვის...

* *

ლონდონში სცხოვრებს ამ ჟამათ — 3,251,804 მცხოვრებელი, ე. ი. იმდონი, რამდენიც პარიზში, ბერლინში და ვენაში სცხოვრებენ. 1801 წ. ლონდონში მხოლოდ 958,863 მცხოვრებელი იყო, მაშასადამე საზოგადოთ წელიწადში ლონდონის მცხოვრებლები რიცხვი ერთი სამად გამზარა.

* *

ამ თვის ოთხს მოსკოვში ერთი ტრაგიკული შემთხვევა მოხდარა, რომელზედაც იმ ხანებში მთელ მოსკოვი ღამაგობდა თურმე: საღამოს შვიდ საათზე ერთ სტუდენტთან ერთი მოსკოველი მდიდარი ვაჭრის ახალგაზდა ცოლი მი ულა კარტით. მართ საათის შემდეგ მოსახსურებებს რევილფერის ხმა გაუგონათ ეს ხმა იმ ოთახიდან გამოსულა, სადაც ახალგაზდა ქალი და სტუდენტი იყვნენ. იმწამსვე მიტყენილან კარებზე მაგრამ ჩაკტილი ყოფილა. შემდეგ, როდესაც პოლიცია მოუხმით და კარები ჩაუშტყრეთათ, ქალიც და კაციც ორივე ძირს ეგდნენ თურმე შედგნენ აღმოჩნდა, რომ სტუდენტს ჯერ ქალისთვის უჭრა გულში რევილფერი და მერე თავისთვისაც შეუღწო ამ შემთხვევის მიზეზი, როგორც ამბობენ, სიყვარული იყო. . . .